

Tasa-arvon käsikirja kuntapäätäjälle

Sisältö

Esipuhe	3
1 Sukupuolten tasa-arvon edistäminen kunnan tehtävänä	5
2 Tasa-arvolainsäädäntö	8
3 Eurooppalainen tasa-arvon peruskirja	11
4 Tasa-arvo päätöksenteossa	14
5 Tasa-arvon edistäminen toiminnan ja talouden ohjauksessa	16
6 Tasa-arvo palveluissa	20
7 Sukupuolivaikutusten arviointi eli suvaus	23
8 Turvallisuus ja väkivallan ehkäisy	26
9 Käsitteet tutuiksi	29
Kuntaliitto tukee kuntien tasa-arvotyötä	31
Päättäjän muistilista	32

Opas on laadittu osana Suomen Kuntaliiton ja Naisjärjestöt yhteistyössä – Kvinnoorganisationer i Samarbete NYTKIS ry:n TASE-projektia (Eurooppalainen tasa-arvon peruskirja kuntien toiminnallisen tasa-arvon systemaattisen edistämisen välineenä.) Sosiaali- ja terveysministeriö on myöntänyt projektille Euroopan sosiaalirahaston rahoituksen. Lisäksi kunnat ja Kuntaliitto rahoittavat projektia. Projektin pilottikuntina ovat Espoo, Salo, Turku ja Vantaa.

Kirjoittajat:

Milla Sandt, Sinikka Mikola

Tekstin toimitus: Milla Sandt

Kuvat:

Heli Sorjonen, Seppo Haavisto ja Futureimagebank

© Suomen Kuntaliitto

Helsinki 2013

ISBN 978-952-293-022-4 (pain.)

ISBN 978-952-293-023-1 (pdf)

Paino: Kuntatalon paino

Esipuhe

Tasa-arvo on tärkeä osa kuntapolitiikkaa. Kuntien päättäjillä on mahdollisuus vaikuttaa kuntalaisten arkielämän sujumiseen ja tasa-arvon toteutumiseen, ja siksi tasa-arvokysymysten tunteminen on tärkeä osa jokaisen luottamushenkilön osaamista.

Laki naisten ja miesten tasa-arvosta koskettaa kunnan koko toimintaa: hallintoa ja päätöksentekoa, kuntalaisia ja heidän palvelujaan sekä kuntaa työnantajana. Hallituksen tasa-arvo-ohjelma, ministeriöiden ohjaus ja myös EU-politiikka vaikuttavat monella tavoin kuntiin.

Kuntien palvelut luovat perustan kuntalaisten tasa-arvolle. Palvelut tarjoavat naisille ja miehille erilaisissa kuntalaisryhmissä tasa-arvoisia mahdollisuuksia esimerkiksi koulutukseen, työssäkäyntiin ja harrastamiseen. Mahdollisuuksien tasa-arvon lisäksi yhtä tärkeää on lopputuloksen tasa-arvo. Myös kunnilla on vielä tehtävää naisten ja miesten välisten erojen kaventamiseksi esimerkiksi terveydessä, turvallisuudessa, koulutuksessa ja työn ja perhe-elämän yhteensovittamisessa.

Uuden valtuustokauden käynnistyessä on hyvä aika ottaa tasa-arvoasiat entistä vahvemmin mukaan kuntien päätöksentekoon. Lisäksi on tärkeää vahvistaa naisten ja miesten tasa-arvoisia mahdollisuuksia osallistua päätösten tekemiseen. Tällä hetkellä keskimäärin 36 prosenttia kuntien valtuutetuista on naisia. Suurissa kunnissa nais- ja miesvaltuutettujen osuudet ovat paremmin tasapainossa. Niin pienissä kuin suurissakin kunnissa naisten osuus valtuustojen ja hallitusten puheenjohtajista on alle kolmannes.

Tämä käsikirja antaa luottamushenkilöille perustiedot tasa-arvosta kuntien toiminnassa ja päätöksenteossa. Opaan lisäksi kaikkien kuntapäätäjien kannattaa tutustua Eurooppalaiseen peruskirjaan tasa-arvosta paikallishallinnossa. Tasa-arvon peruskirja on laadittu Euroopan kuntajärjestöjen yhteistyönä ja Kuntaliiton hallitus suosittelee sen hyväksymistä.

Tasa-arvo on sekä naisten että miesten asia, ja siitä on hyötyä kaikille. Toivommekin, että tämä opas kuluu niin miesten kuin naisten käsissä kaikissa Suomen kunnissa. Tasa-arvo on ajankohtainen kysymys, ja se on erityisen tärkeä nyt, kun kunnissa on käynnissä isoja muutoksia.

Kuntaliitto haluaa tukea kuntia tasa-arvon edistämiseksi, sillä tasa-arvon vahvistaminen parantaa kaikkien kuntalaisten hyvinvointia ja auttaa kuntia rakentamaan nykyisille ja tuleville asukkaalleen kestäväää tulevaisuutta.

Rakel Hiltunen
Kuntaliiton hallituksen
puheenjohtaja 2009–2013

Kari-Pekka Mäki-Lohiluoma
toimitusjohtaja

---

1 Sukupuolten tasa-arvon edistäminen kunnan tehtävänä

Kuntalain mukaan kunta edistää kuntalaisten hyvinvointia ja kestävää kehitystä alueellaan. Sukupuolten tasa-arvo ja kuntalaisten yhdenvertaisuus sekä ihmisoikeuksien toteutuminen ovat keskeisiä hyvinvoinnin ja sosiaalisesti kestäväen kehityksen kannalta.

Kunnilla on tärkeä rooli naisten ja miesten välisen tasa-arvon edistämisessä. Hyvin järjestetyt palvelut, toimiva ja turvallinen arki sekä tasa-arvoinen päätöksenteko luovat perustan kuntalaisten tasa-arvolle.

- Tasa-arvo on erottamaton osa demokratiaa ja ihmisoikeuksia.
- Toimiva edustuksellinen demokratia edellyttää, että naiset ja miehet saavat äänensä tasapuolisesti kuuluiin kunnan päätöksenteossa.
- Kunnan palvelut ovat tärkeitä tasa-arvon kannalta.
- Tasa-arvolaki velvoittaa kuntia edistämään sukupuolten välistä tasa-arvoa tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti kaikessa toiminnassaan.
- Kunta on merkittävä työnantaja, ja on vastuussa tasa-arvoisesta henkilöstöpolitiikasta.

Sukupuolten välisellä tasa-arvolla tarkoitetaan naisten ja miesten yhtäläistä oikeutta ja mahdollisuutta osallistua yhteiskuntaan ja tehdä valintoja sukupuolesta riippumatta sekä naisten ja miesten erityispiirteiden yhtäläistä arvostamista.

Tasa-arvoisten mahdollisuuksien tarjoaminen ei yksinään riitä kuntalaisten tasa-arvon edistämiseksi. **Mahdollisuuksien tasa-arvon lisäksi yhtä tärkeää on käytännön lopputuloksen tasa-arvo.** Siis se, miten tasa-arvo näkyy käytännössä palveluissa ja päätöksenteossa, ja miten miesten ja naisten tarpeisiin on onnistuttu todellisuudessa vastaamaan.

Tässä oppaassa on kuvattu kunnan erilaisia rooleja ja keinoja tasa-arvon edistämiseksi. Opas toimii käsikirjana päättäjän työssä ja auttaa oivaltamaan, miksi tasa-arvo on oleellinen osa kuntien toimintaa ja kuntalaisten hyvinvointia.

Kunnilla on lakisääteinen velvollisuus edistää tasa-arvoa tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti sekä vakiinnuttaa sellaiset toimintatavat, joilla varmistetaan naisten ja miesten tasa-arvon edistäminen valmistelussa ja päätöksenteossa.

(Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 609/1986)

Kunnat voivat vaikuttaa naisten ja miesten tasa-arvoon

Käytännössä tasa-arvon eteen on vielä tehtävää, ja kuntien kannattaa ottaa aktiivinen rooli tasa-arvon edistämisessä. Palveluissa ja hyvällä päätöksenteolla on mahdollista vaikuttaa miesten ja naisten välisiin epätasa-arvoa tuottaviin eroihin ja vahvistaa kuntalaisten tasa-arvoa.

Tasa-arvoa edistettäessä panostetaan kaikkien kuntalaisten hyvinvointiin ja luodaan kunnalle sosiaalisesti kestävää tulevaisuutta.

Miesten ja naisten välillä on eroja esimerkiksi työelämässä, koulutuksessa ja fyysisessä turvallisuudessa:

- Koulutuksen ulkopuolelle jää 13 prosenttia 17–24-vuotiaista miehistä ja 10 prosenttia samanikäisistä naisista.
- Miesten työttömyysaste on 7,5 prosenttia ja naisten 6,6 prosenttia.
- Miehistä 15 prosenttia työskentelee julkisella sektorilla ja naisista 42 prosenttia.
- Naisten keskiansiot ovat 82 % miesten keskiansioista
- Henki- ja terveystrikoksissa 61 prosentissa uhrina on mies ja 39 prosentissa nainen.
- Henki- ja terveystrikoksiin syyllystyneistä 84 prosenttia on miehiä ja 16 prosenttia naisia
- Seksuaalirikoksissa 9 prosenttia uhreista on miehiä ja 91 prosenttia naisia.

Lähde: Tilastokeskus 2011 ja 2012.

Erilaiset erot ja tasa-arvo

Sukupuolen lisäksi myös muut seikat vaikuttavat kuntalaisten kokemuksiin ja mahdollisuuksiin sekä tasa-arvon toteutumiseen. Tällaisia ovat esimerkiksi ikä, asuinpaikka, sosiaalinen asema, tausta, uskonto ja seksuaalinen suuntautuminen.

Erilaiset erot vaikuttavat kuntalaisten elämässä samanaikaisesti, ja esimerkiksi koululainen, vanhuspalveluiden asiakas tai vähemmistöryhmiin kuuluva on samanaikaisesti myös tyttö, poika, mies tai nainen. Esimerkiksi syrjäytyminen voi koskettaa naisia ja miehiä eri tavoin.

Kun puhutaan miehistä ja naisista, on hyvä pitää mielessä muitakin eroja, sillä niin miehet kuin naisetkaan eivät ole keskenään samanlaisia. Sukupuolistereotyyppien kyseenalaistaminen ja purkaminen kunnan toiminnoissa ja palveluissa edistää tasa-arvoa.

ESIMERKKI:

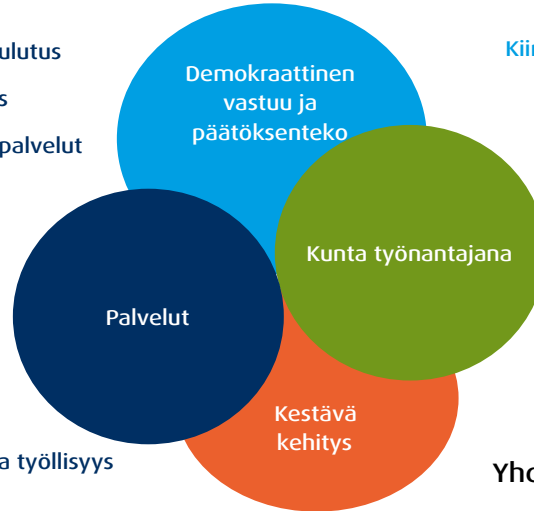
Köyhyydessä on eroja sukupuolen mukaan

Yksinasuvat muodostavat lukumäärältään suurimman pienituloisten ryhmän. Noin 30 prosenttia yksinasuvista elää köyhyysriskirajan alapuolella. Sukupuolten välillä on eroa: lähes puolet yksinasuvista alle 30-vuotiaista naisista eli köyhyysrajan alapuolella vuonna 2006, kun samanikäisistä yksinasuvista miehistä köyhyysrajan alitti noin 43 prosenttia. Myös ikääntyneillä köyhyys on useammin naisten ongelma: noin 31 prosenttia yli 75-vuotiaista yksinelävistä naisista jäi köyhyysrajan alapuolelle vuonna 2006. Miesten vastaava osuus on selvästi pienempi. Lähde: THL, Tilastokeskus.

Kunnat naisten ja miesten tasa-arvon edistäjinä

Palvelut tasa-arvon turvaajina

Opetus ja koulutus
Varhaiskasvatus
Sosiaali- ja terveyspalvelut
Vanhusten palvelut
Nuoriso, kirjasto, kulttuuri ja liikunta
Maankäyttö, asuminen, liikenne, yhdyskuntatekniikka ja ympäristö
Elinkeinopolitiikka ja työllisyys

Tasa-arvolaki

Kiintiöt toimielimissä
Kuntatyöntäjän tasa-arvosuunnittelu
Oppilaitosten tasa-arvosuunnittelu
Toiminnallisen tasa-arvon edistäminen kaikessa toiminnassa
Euroopan neuvoston sopimus sukupuoleen perustuvan väkivallan ehkäisemisestä

Yhdenvertaisuuslaki

Eurooppalainen peruskirja naisten ja miesten tasa-arvosta paikallishallinnossa

- vapaaehtoinen sitoutuminen tasa-arvon edistämiseen Suomen lainsäädännön mukaisesti
- Kokoava strateginen ja käytännön väline kunnille

2 Tasa-arvolainsäädäntö

Kuntien velvollisuudesta edistää sukupuolten välistä tasa-arvoa säädetään lailla naisten ja miesten tasa-arvosta. Tasa-arvon edistäminen sisältyy myös moniin kuntien palveluja koskeviin erityislakeihin ja sääntelyyn, kuten koulutusta koskevaan lainsäädäntöön ja opetussuunnitelmien perusteisiin.

Suomen tasa-arvolainsäädäntöön vaikuttavat kansainväliset sopimukset ja EU:n lainsäädäntö. Suomi on sitoutunut YK:n kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevaan yleissopimukseen (1979, CEDAW) ja Pekingin julistukseen ja toimintaohjelmaan (1995). EU:n tasa-arvopolitiikka ohjaa kuntia muun muassa rakennepolitiikan toteuttamisessa.

Lainsäädännön lisäksi kuntia ohjaavat kansallinen tasa-arvopolitiikka, hallituksen tasa-arvo-ohjelma ja ministeriöiden ohjaus. Hallituksen tasa-arvo-ohjelman 2012–2015 tavoitteet koskevat myös kuntia. Tavoitteisiin on kirjattu mm. sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen kuntaudistuksessa, sukupuolten tasa-arvon edistäminen koulutuksessa ja sukupuoleen perustuvan väkivallan ehkäisy.

Tasa-arvolaki

Laki naisten ja miesten tasa-arvosta (609/1986), lyhyemmin tasa-arvolaki, koskettaa kunnan koko toimintaa: hallintoa ja päätöksentekoa, kuntalaisia ja heidän palveluun sekä kuntaa työnantajana.

Lain tarkoituksena on estää sukupuoleen perustuva syrjintä ja edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa sekä parantaa naisten asemaa erityisesti työelämässä. Tasa-arvolakiin sisältyy myös tasa-arvon edistäminen koulutuksessa ja opetuksessa.

Keskeisimmät kuntia koskevat tasa-arvolain säädökset syrjintäsäädösten lisäksi ovat:

- viranomaisen velvollisuus edistää tasa-arvoa
- sukupuolikiintiöt julkisen hallinnon ja julkistaa valtaa käyttävien toimielinten kokoonpanoissa
- tasa-arvon toteuttaminen koulutuksessa ja opetuksessa sekä oppilaitosten tasa-arvosuunnitelmat muussa kuin perusopetuksessa
- työnantajan velvollisuus edistää tasa-arvoa ja henkilöstön tasa-arvosuunnitelmat
- tasa-arvo tavaroiden ja palvelujen saatavuudessa ja tarjonnassa.

Tasa-arvolaisissa on otettu huomioon, että tasa-arvon lisäämiseksi voidaan tarvita erityistoimia, jotka on suunnattu pelkästään miehille tai naisille. Siten esimerkiksi Helsingin ”Kundit kondikseen” -kampanjan vain miehille tarkoitetut terveystarkastukset eivät ole sukupuoleen perustuvaa syrjintää.

Tasa-arvolakia ollaan uudistamassa vuonna 2013, ja sitä tullaan todennäköisesti täydentämään säännöksillä sukupuolivähemmistöihin kuuluvien syrjinnän kiellosta ja tasa-arvon edistämisestä.

Kunnalla on velvollisuus edistää tasa-arvoa

Jotta sukupuolten tasa-arvo näkyisi ja toteutuisi kuntalaisien palveluissa ja kunnan päätöksissä, tasa-arvon edistämisen pitää tapahtua luontevasti osana kunnan toimintaa. Lainsäätäjät on ottanut tämän huomioon, ja laki velvoittaa kintia viranomaisina **edistämään tasa-arvoa suunni-**

telmallisesti ja tavoitteellisesti kaikessa toiminnassaan.

Tämän toteutumiseksi tasa-arvon edistämisen tulee olla osa vakiintuneita toimintatapoja ja hallintoa sekä kuntien palvelujen saatavuutta ja tarjontaa.

Sukupuolikiintiöt toimielimissä

Ehkäpä tunnetuimpia tasa-arvolain velvoitteita kunnille ovat sukupuolikiintiöt kunnan toimielimissä. Tasa-arvolain mukaisesti sekä kunnallisissa että kuntien välisen yhteistoiminnan toimielimissä lukuun ottamatta kunnanvaltuustoja tulee olla sekä naisia että miehiä kumpiakin vähintään 40 prosenttia, jollei erityisistä syistä muuta johdu. Kiintiösäännös koskee siis kunnanhallituksia, lautakuntia ja vastaavia toimielimiä sekä kuntien välisen yhteistoiminnan toimielimiä. Myös kuntaenemmistöisen yhtiön hallintoneuvostossa, johtokunnassa tai muussa luottamushenkilöistä koostuvassa toimielimessä tulee olla tasapuolisesti sekä naisia että miehiä, jollei erityisistä syistä muuta johdu.

Kiintiöt eivät koske toimielinten puheenjohtajuuksia.

Kunta henkilöstönsä tasa-arvon edistäjänä

Henkilöstön tasa-arvosuunnitelmia edellytetään työnantajilta, joilla on vähintään 30 työntekijää. Tasa-arvolaisissa on asetettu tasa-arvosuunnitelmalle vähimmäissisältö: suunnitelmassa tulee olla selvitys työpaikan tasa-arvotilanteesta, sen osana erittely naisten ja miesten sijoittumisesta eri tehtäviin, kartoitus naisten ja miesten tehtävien luokituksista, palkoista ja palkkaeroista sekä toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi ja arvio aikaisempien toimenpiteiden toteuttamisesta ja tuloksista.

Oppilaitosten tasa-arvosuunnittelu

Tasa-arvolain koulutusta ja opetusta koskevilla säädöksillä vahvistetaan sukupuolten tasa-arvoisia mahdolli-

suuksia koulutukseen ja ammatilliseen kehittymiseen. Tasa-arvolain edellyttämä tasa-arvosuunnittelu korostaa oppilaitosten tavoitteellisuutta ja suunnitelmallisuutta toiminnallisessa, opiskelijoille suunnatussa tasa-arvotyössä osana oppilaitosten toimintaa. Sukupuoleen perustuvan ja seksuaalisen häirinnän ehkäisemisen on hyvä sisältyä suunnitelmaan. Vuoden 2013 alussa voimassa olevan lainsäädännön mukaan tasa-arvosuunnittelu ei koske perusopetusta. Syrjinnän kiellosta oppilaitoksissa on säädetty erikseen.

Tasa-arvolain uudistamisessa vuonna 2013 lain oppilaitoksia koskevia tasa-arvon edistämissäännöksiä pyritään selkeyttämään, ja ne tullaan todennäköisesti laajentamaan koskemaan myös perusopetusta antavia oppilaitoksia.

Yhdenvertaisuuslaki

Tasa-arvolain lisäksi myös yhdenvertaisuuslaki (21/2004) velvoittaa kuntia. Yhdenvertaisuuslain mukaan ketään ei saa syrjiä iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansallisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Yhdenvertaisuuslain mukaan kuntien on laadittava yhdenvertaisuussuunnitelma. Yhdenvertaisuuslaki uudistetaan vuoden 2013 aikana.

Kysymyksiä päätäjälle:

- Tunnetko tasa-arvolain velvoitteet kunnallesi?
  - Miten tasa-arvolaki toteutuu kunnassasi?
  - Onko kunnassasi ajantasainen työnantajan tasa-arvosuunnitelma?
  - Onko kuntasi muilla kuin perusopetuksen oppilaitoksilla opiskelua koskevat tasa-arvosuunnitelmat?
  - Onko kunnassasi palveluja ja viranomaistoimintaa koskeva toiminnallinen tasa-arvosuunnitelma?
  - Onko kunnassasi yhdenvertaisuussuunnitelma?
-

---

3 Eurooppalainen tasa-arvon peruskirja

Tunnetko jo Eurooppalaisen tasa-arvon peruskirjan? Voit ladata sen ilmaiseksi Kuntaliiton verkkokaupasta www.kunnat.net/kirjakauppa > Hae tuote > Tasa-arvon peruskirja.

Eurooppalainen peruskirja naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta paikallishallinnossa on sitoumus tasa-arvon toteuttamiseksi kunnassa. Peruskirja on hyvä tuki päätöksenteossa, ja allekirjoittamalla peruskirjan kunta vahvistaa sitoutumistaan tasa-arvon edistämiseen tasa-arvolainsäädännön mukaisesti.

Luottamushenkilönä voit vahvistaa kuntasi sitoutumista sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseen esittämällä kunnallesi peruskirjan hyväksymistä.

Peruskirjasta tukea päätöksentekoon

Tasa-arvon peruskirja toimii kunnan sitoutumisen osoitukseksi, mutta myös konkreettisenä apuvälineenä päätöksenteossa. Se auttaa hahmottamaan, miten tasa-arvoa voidaan edistää, seurata ja arvioida kaikessa kunnan toiminnassa.

Tasa-arvon peruskirja on laadittu Euroopan kuntajärjestöjen yhteistyönä, ja Kuntaliitto on suositellut kunnille ja maakunnille sen hyväksymistä.

- Peruskirjassa kuvataan kattavasti, mitä tasa-arvo tarkoittaa kunnan demokraattisen vastuun, palveluiden, työnantajaroolin, sukupuoleen perustuvan väkivallan ehkäisyyn, yhdyskuntasuunnittelun sekä ympäristön ja talouden kestävä kehityksen kannalta.
- Peruskirja antaa konkreettisia esimerkkejä siitä, miten sukupuolten välistä tasa-arvoa voidaan edistää käytännössä esimerkiksi asumisen, terveyden, sosiaalipalveluiden, vapaa-ajan, liikenteen ja julkisten hankintojen näkökulmista.

Tasa-arvon peruskirjan sitoumukset

Peruskirjan allekirjoittamisen myötä kunta sitoutuu laatimaan toiminnallisen tasa-arvosuunnitelman.

- Suunnitelmassa tulee esittää tavoitteet, toimenpiteet ja resurssit peruskirjan tavoitteiden toteuttamiseksi.
- Jos kunnassasi on jo tasa-arvosuunnitelma, sitä voidaan täydentää peruskirjan pohjalta. Useimmilla kunnilla on lain edellyttämä henkilöstöpoliittinen tasa-arvosuunnitelma, mutta kunnan toimintaa ja palveluja koskevat toiminnalliset tasa-arvosuunnitelmat usein puuttuvat.
- Peruskirjan pohjalta laadittava toiminnallinen tasa-arvosuunnitelma pitää laatia viimeistään kahden vuoden kuluessa peruskirjan allekirjoittamisesta.

Peruskirjan allekirjoittaessaan kunta sitoutuu myös sukupuolivaikutusten arviointiin. Peruskirjan allekirjoittaneen kunnan tulee suunnitella, millaisilla painopisteillä, aikataululla ja resursseilla sukupuolivaikutusten arviointia toteutetaan. Tämä suunnittelu on sisällytettävä osaksi toiminnallista tasa-arvosuunnitelmaa.

Luottamushenkilöillä on tärkeä rooli peruskirjan hyväksymisessä

- Luottamushenkilönä voit esittää, että kuntasi allekirjoittaa peruskirjan.
- Luottamushenkilöiden tehtävänä on valvoa, että peruskirjan allekirjoittamisen jälkeen kunnassa laaditaan toiminnallinen tasa-arvosuunnitelma, ja että siihen sisältyy myös suunnitelma sukupuolivaikutusten arviointien toteuttamisesta kunnassa.
- Suunnitelmien laatimisen jälkeen luottamushenkilöillä on tärkeä vastuu seurata, että niiden tavoitteita vietään aktiivisesti käytäntöön kunnan toiminnassa.

Tasa-arvon peruskirja on laadittu yhteistyössä Euroopan kuntien ja kuntajärjestöjen kanssa. Euroopan kuntaliit-tojen kattojärjestö CEMR koordinoi tasa-arvon peruskirjaan liittyvää tiedonvälitystä Euroopassa.

Kuntaliitto koordinoi Eurooppalaiseen tasa-arvon peruskirjaan liittyvää työtä Suomessa ja tukee kuntia peruskirjan toteuttamisessa. Lisätietoja oppaan sivulla 31.

Sukupuolivaikutusten arviointi on keskeinen menetelmä kuntalaisten tasa-arvon edistämisessä ja tärkeä väline myös tasa-arvon peruskirjan tavoitteiden viemisessä käytäntöön.

Kysymyksiä päättäjälle:

- Onko kuntasi hyväksynyt Eurooppalaisen tasa-arvon peruskirjan?
  - Jos peruskirja on hyväksytty, onko kunnassasi laadittu sen edellyttämä toiminnallinen, eli palveluita koskeva tasa-arvosuunnitelma?
  - Onko suunnitelmaan kirjattu myös sukupuolivaikutusten arviointi?
  - Onko peruskirjan allekirjoittamisesta viestitty kunnan sisällä ja kuntalaisille?
  - Onko toiminnallisen tasa-arvosuunnitelman tavoitteita ja peruskirjan periaatteita viety aktiivisesti käytäntöön kuntasi toiminnassa?
-

4 Tasa-arvo päätöksenteossa

Tasa-arvo on erottamaton osa kunnan demokraattista vastuuta. Käytännössä tämä tarkoittaa, että

- miesten ja naisten edustus ja osallistuminen päätöksentekoon ovat tasapainossa
- sukupuolten tasa-arvo otetaan huomioon päätösten sisällöissä
- kunta vastaa tasa-arvolain veloitteiden toteutumisesta
- kunnan demokraattiset toimielimet ovat aktiivisesti sitoutuneet tasa-arvon edistämiseen
- puolueet edistävät tasa-arvoa kuntapolitiikassaan

Kuntien eurooppalainen tasa-arvon peruskirja on hyvä väline näiden asioiden toteuttamisessa (ks. luku 3).

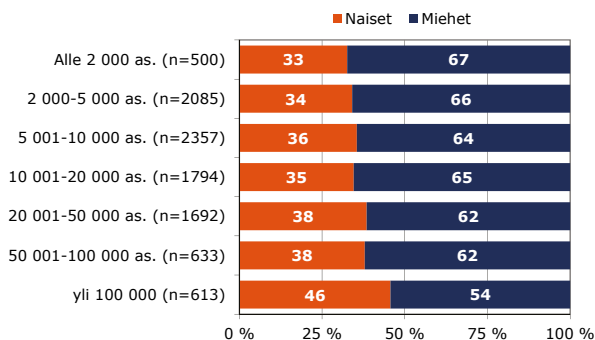
Naisilla on aliedustus kunnanvaltuustoissa

Naisten ja miesten tasapainoinen edustus ja osallistuminen päätöksentekoon ovat keskeinen edellytys demokratian toteutumiseksi kunnassa. Naisten ja miesten osallistuminen tuo päätöksentekoon monipuolisia näkemyksiä ja on toimivan demokratian edellytys. Kiintiöt ovat osaltaan lisänneet tasa-arvoista osallistumista kuntapolitiikkaan.

TIESITKÖ?

Kuntalain 42 §: mukaan luottamushenkilölle voidaan maksaa korvausta myös luottamustehtävien hoitamisen vuoksi järjestetystä lastenhoidosta.

Valituksi tulleet sukupuolen ja kuntakoon mukaan v. 2012 kuntavaaleissa, %

Lähde: Tilastokeskus.

Naisten osuus kunnallisissa luottamustehtävissä koko maassa ei vastaa naisten osuutta väestöstä. Lokakuun 2012 kuntavaaleissa naisten osuus valtuutetuista laski ensimmäisen kerran 1960-luvun jälkeen. Kuntien välillä on eroja, mutta keskimäärin vain 36,2 prosenttia valtuutetuista on naisia. Puolueiden kannattaakin toiminnassaan myös pitkällä tähtäimellä ottaa huomioon, että kuntien päätöksentekoon tarvitaan tasapuolisesti sekä miehiä että naisia. Ehdokasasettelun lisäksi tämä on hyvä muistaa myös toimintatavoissa ja -kulttuurissa.

Puheenjohtajat ratkaisevat

Tasa-arvolain sukupuolikiintiöt takaavat naisten ja miesten tasapuolisen edustuksen kunnanhallituksissa, lautakunnissa ja muissa kunnallisissa toimielimissä sekä ylikunnallisissa toimielimissä. Kiintiöt eivät koske valtuuston kokoon-

panoa eivätkä puheenjohtajuuksia. Puheenjohtajien ja kunnanjohtajien valta päätöksenteossa on merkittävä. Vuonna 2011 kunnanjohtajista 16 % oli naisia ja 84 % miehiä. Lähde: Kuntasektorin palkat, Tilastokeskus.

Naisten osuudet kuntien toimielinten puheenjohtajista valtuustokaudella 2013 Manner-Suomessa:

Toimielin	Naisten osuus, %	
	1. puheenjohtaja	vara-puheenjohtaja
Kunnanvaltuustot	28	22
Kunnanhallitukset	27	35
Lautakunnat*	29	38

* 2009–2012 valtuustokausi
Lähde: Kuntaliitto

Päätöksenteon tasa-arvon lisäämiseksi puheenjohtajien valintoihin tulisivat erityisesti kiinnittää huomiota. Samoin niiden työryhmien kokoonpanoon, jotka eivät ole varsinaisia toimielimiä ja joita kiintiösäännös ei suoranaisesti koske.

Tasa-arvo päätösten sisällöissä

Tasa-arvon tulee näkyä myös kunnan toiminnan ohjauksessa ja päätösten sisällöissä. Päätöksillä voi olla erilaisia vaikutuksia naisiin ja miehiin sekä tyttöihin ja poikiin. Päätöksissä ja niiden valmistelussa tulisivat arvioida sitä, miten ne vaikuttavat eri sukupuoliin ja tasa-arvoisten mahdollisuuksien toteutumiseen eli tehdä sukupuolivaikutusten arviointi.

Miesten ja naisten välillä voi olla esimerkiksi terveyseroja eri tuloluokissa, alueilla ja vähemmistöryhmissä.

Sukupuolivaikutusten arviointi, eli tarkastelu naisten, miesten, tyttöjen ja poikien kannalta, on hyödyksi muun muassa päätettäessä:

- valtuustokauden strategiasta
- talousarvion toiminnallisista ja taloudellisista tavoitteista lautakunnassa ja valtuustossa
- tärkeistä muutoksista palveluissa, esimerkiksi palveluverkkoratkaisuista
- poikkihallinnollisista ohjelmista, esimerkiksi lasten ja nuorten hyvinvointiohjelmasta ja ikäpoliittisesta ohjelmasta
- muista merkittävistä kuntalaisiin vaikuttavista asioista.

Lue lisää sukupuolivaikutusten arvioinnista kappaleesta 7.

Kuntalaisten osallistuminen

Edustuksellisen demokratian lisäksi kuntalaisten osallistumisessa ja kuulemisessa on tärkeää saada eri-ikäisten ja eri väestöryhmien naisten ja miesten mielipiteet kuuluviin. Naisten ja miesten osallistuminen on voimavara, sillä erilaiset näkökulmat rikastavat kunnan asioiden valmistelua, päätöksentekoa ja palvelujen kehittämistä. Tyttöjen ja poikien kannustaminen osallistumiseen vahvistaa demokratiaa myös tulevana vaalikautena.

Kysymyksiä päättäjälle:

- Onko miesten ja naisten osallistuminen päätöksentekoon tasapainossa kunnassasi?
- Tulevatko naisten, miesten, tyttöjen ja poikien näkökulmat otetuksi huomioon päätöksenteossa?
- Keskustellaanko päätöksistä sukupuolten tasa-arvon kannalta?
- Onko tasa-arvonäkökulma mukana päätösesityksissä?
- Onko kuntasi toiminnasta tietoa sukupuolen mukaan toimintakertomuksissa, hyvinvointikertomuksissa ja arviointikertomuksissa?

5 Tasa-arvon edistäminen toiminnan ja talouden ohjauksessa

Tasa-arvon edistäminen kunnassa on tehtävä muiden joukossa. Kun se on osa johtamista kunnan strategiasta lähtien aina palvelujen toteuttamiseen asti, se näkyy ja tuntuu myös kuntalaisille.

Kuntalaki edellyttää kunnan toiminnalta tavoitteellisuutta ja suunnitelmallisuutta. Valtuuston tulee päättää kuntakonsernin toiminnan ja talouden keskeisistä tavoitteista ja konserniohjauksen periaatteista. Kuntakonsernia johdetaan kuntastrategialla ja sitä toteuttavilla ohjelmilla, ohjeilla sekä suunnitelmissa. Valtuusto päättää kuntastrategian toteuttamisesta viime kädessä kunnan talousarviossa ja suunnitelmassa, jossa asetetaan palvelujen järjestämistä ja investointeja koskevat tavoitteet kunnan eri tehtäville, liikelaitoksille, tytäryhteisöille ja yhteistoimintayhteisöille. Talousarviossa ja -suunnitelmassa osoitetaan kunnan eri tehtäville ja liikelaitoksille resurssit tavoitteiden toteuttamiseksi. Kunnanhallitus ja lautakunnat hyväksyvät valtuuston hyväksymään talousarvioon ja -suunnitelmaan perustuvat käyttösuunnitelmansa ja liikelaitosten johtokunnat erillisbudjettinsa.

Sukupuolten tasa-arvo voidaan ottaa mukaan osaksi

- valtuuston koko kuntaa koskevia, yleisempiä strategisia tavoitteita
- toimialojen ja palvelualueiden tavoitteita
- tunnuslukuja, joilla tavoitteiden toteutumista seurataan.

Lisäksi voidaan asettaa erityisiä tasa-arvotavoitteita, esimerkiksi

- sukupuoleen perustuvan ja lähisuhdeväkivallan poistaminen
- naisten ja miesten terveyserojen vähentäminen.

Talousarvion tavoitteissa voidaan antaa ohjeistusta

- tasa-arvosta osana toteutuksen ohjausta, esimerkiksi tulossopimuksia
- tilasto- ja käyttäjätietojen tuottamisesta sukupuolen mukaan
- sukupuolivaikutusten arvioinnista talousarvion tavoitteiden toteuttamisessa
- tasa-arvosta palvelujen ja tavaroiden hankinnoissa, esimerkiksi kotipalvelujen tai kirjastoaineiston hankinnoissa.

- tasa-arvosta useamman toimialan ja palvelualueen ohjelmissa, esimerkiksi ikäpoliittisessa ohjelmassa
- läpileikkaavissa kunnan toiminnan kehittämistavoitteissa, kuten asiakaslähtöisyyden kehittämisessä
- laatutyössä, erityisesti asiakastuloksissa ja yhteiskunnallisissa tuloksissa
- konserniohjauksen periaatteissa.

Tarkastuslautakunta voi tarkastella tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämistä ja lakien käytännön toteuttamista osana arviointikertomusta.

Tasa-arvon toteutumista seurataan osana muuta tavoitteiden toteutumisen seuranta

- tunnusluvuissa
- toimintakertomuksessa
- hyvinvointikertomuksessa
- arviointikertomuksessa.

Tasa-arvon edistämistä luotsataan suunnitelmilla

Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen on kunnan poikkihallinnollinen tehtävä, joka kuuluu kaikille.

Parhaiten sukupuolten tasa-arvo saadaan käytäntöön, kun se sisältyy toiminnan ja talouden ohjaukseen sekä seurantaan. Ohjeeksi on hyvä laatia koko kunnan tasoinen toiminnallinen tasa-arvosuunnitelma, johon ylin luottamushenkilöjohto ja viranhaltijajohto sitoutuvat. Keskeistä suunnitelmassa on, että siinä on sovittu sitovat periaatteet ja ohjeet tasa-arvon sisällyttämiseksi osaksi toiminnan oh-

jausta, johtamista ja toteutusta. Näiden pohjalta tarkennetaan tasa-arvotavoitteita toimialoittain ja palvelualueittain.

Myös tasa-arvolain edellyttämät oppilaitosten ja kunnan henkilöstöpoliittiset tasa-arvosuunnitelmat ohjaavat kuntaa sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi (ks. tasa-arvolaki). Henkilöstöpoliittiset tasa-arvosuunnitelmat lisäävät työhyvinvointia ja työnantajien kilpailukykyä.

Yhdenvertaisuussuunnitelma

Samanaikaisesti tasa-arvosuunnitelmien kanssa voidaan laatia yhdenvertaisuuslain edellyttämä yhdenvertaisuussuunnitelma. Näin voidaan vahvistaa myös moniperustaisen syrjinnän ehkäisyä. Moniperusteisella syrjinnällä tarkoitetaan sukupuoleen ja johonkin muuhun henkilökohtaiseen syyhyyn samanaikaisesti liittyvää syrjintää.

Tasa-arvoa tiedolla – fakta homma

Tasa-arvo toiminnan ohjauksessa ja palveluissa korostaa tiedon merkitystä palvelujen suunnittelussa ja toteutuksessa. Tieto kuntalaisten sukupuolesta eri kuntalaisryhmissä lisää asiakaslähtöisyyttä, palvelujen kohdentumista ja laatua. Kun seurannassa käytetään sukupuolieriteltyjä tietoja keskiarvotiedon sijaan, saadaan monipuolisempi kuva kunnan toiminnan vaikuttavuudesta.

Viestintä

Kunnan viestinnässä on tärkeää välittää tietoa kunnan roolista tasa-arvon ja kuntalaisten hyvinvoinnin edistäjänä. Myös viestinnän sisällöissä on kiinnitettävä huomiota sukupuolten tasa-arvoon ja moniarvoiseen julkisuuskuvaan.

Eurooppalainen peruskirja naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta paikallishallinnossa (ks. luku 3) on hyvä lähtökohta tasa-arvon edistämiseen ja sen suunnitteluun kunnan toiminnassa, palveluissa ja henkilöstöpolitiikassa.

Elinkeino- ja työllisyyspolitiikka

Tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen julkisesti sitoutunut kunta lisää alueensa vetovoimaa ja innovatiivisuutta niin työntekijöiden kuin yritystenkin kannalta. Elinkeinopolitiikassa ja työllisyysessä löydetään uusia mahdollisuuksia, kun naisten ja miesten osaaminen tulee monipuolisesti käyttöön ilman ennakko-odotuksia sukupuolten rooleista.

Vastuunkantaja ja tekijöitä tarvitaan

Jotta päästään suunnitelmista tekoihin, luottamushenkilöorganisaation ja viranhaltijaorganisaation vastuiden on oltava selvillä. Tasa-arvon edistäminen on osa jokaisen tehtävää ja siihen käytettävä työaika ja muut voimavarat on syytä määritellä. Koko kunnan tasolla tarvitaan koordinaatiota ja toimialojen yhteistyötä. Hyväksi käytännöksi on havaittu kunnan tasa-arverkosto, johon kuuluu sekä johtotason edustajia toimialoilta että toimivaltaisia luottamushenkilöedustajia.

ESIMERKKI ruotsalaisesta Kalmarin kaupungista

- Kaupunginhallituksella on ylin vastuu sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämisestä.
- Keskushallinto vastaa toteuttamisesta koko kaupungin tasolla.
- Toimialajohto ja lautakunnat vastaavat omien toimialojensa ja palvelualueidensa tasa-arvotavoitteista ja niiden toteuttamisesta.
- Myös jokaisella esimiehellä ja työntekijällä on vastuunsa. Esimerkiksi kehityskeskusteluissa arvioidaan myös tasa-arvotavoitteiden toteutuminen.

Kun tasa-arvonäkökulma yhdistetään osaksi ammattiosaimista johtamisessa, suunnittelussa ja palveluissa, syvennetään ammattitaitoa ja parannetaan palveluita.

Kysymyksiä päätäjälle:

Mitkä tahot ja henkilöt vastaavat tasa-arvon edistämisestä kuntasi

- luottamushenkilöorganisaatiossa?
- viranhaltijajohdossa?
- toimialoilla?

Miten sukupuolten tasa-arvo ja yhdenvertaisuus näkyvät kuntasi

- arvoissa ja strategiassa?
- talousarvion tavoitteissa ja taloussuunnitelmassa?
- talousarvion laadintaohjeissa?
- tavoitteiden seurannan tunnusluvuissa?
- hankinnoissa?
- laatutyössä?

Onko kuntasi toimintakertomuksessa, arviointikertomuksessa ja hyvinvointikertomuksessa tietoja sukupuolen mukaan?

---

6 Tasa-arvo palveluissa

Kuntien palvelut ovat kuntalaisten tasa-arvon kulmakivi. Suuri osa arjen kannalta tärkeistä palveluista on kuntien vastuulla, ja esimerkiksi toimiva päivähoido, terveystalot ja koulutus tukevat naisten ja miesten tasa-arvoa.

Kunnat ovat onnistuneet hyvin tarjoamaan miehille ja naisille sekä tytöille ja pojille tasa-arvoisia mahdollisuuksia palveluihin ja hyvinvointiin. Tasa-arvoisten mahdollisuuksien tarjoaminen ei kuitenkaan pelkästään riitä kuntalaisten tasa-arvon edistämiseksi. Mahdollisuuksien tasa-arvon lisäksi yhtä tärkeää on käytännön lopputuloksen tasa-arvo. Sen saavuttamiseksi palveluissa pitäisi pystyä vastaamaan myös miesten ja naisten erilaisiin tarpeisiin ja elämäntilanteisiin.

Erojen tunnistaminen parantaa palveluiden laatua

Keskiarvokuntalainen ei ole paras lähtökohta päätöksenteolle. Naisten ja miesten välillä voi olla eroja, jotka vaikuttavat palveluiden käyttöön, ja palveluita koskevassa päätöksenteossa mahdolliset erot on tärkeää tunnistaa ja tuoda mukaan keskusteluun. Miehillä ja naisilla voi olla erilaisia elämäntilanteita, tapoja viettää vapaa-aikaa ja esimerkiksi terveyseroja, jotka saattavat vaikuttaa siihen, mitä kunnan tarjoamia palveluita tarvitaan ja miten niitä käytetään.

Palveluita koskevissa päätöksissä on tärkeää pohtia, millaisia merkityksiä niillä on eri-ikäisille ja erilaisista taustoista tuleville miehille ja naisille. Tasa-arvo palveluissa ei aina toteudu niin, että kaikille tarjotaan yhtä paljon samanlaista palvelua. Palveluiden laatu ja kuntalaislähtöisyys paranee, kun eroja opitaan tunnistamaan ja ottamaan huomioon.

Samalla kun otetaan huomioon naisten ja miesten välillä olevia mahdollisia eroja, on tärkeää varoa kaavamaisen sukupuoliroolien vahvistamista. Vaikka naisten ja miesten välillä voi joissain asioissa olla keskimääräisiä eroja, se ei tarkoita että kaikki naiset ja kaikki miehet olisivat keskenään samanlaisia ja olisivat kiinnostuneita samanlaisista asioista.

Miten palveluiden tasa-arvo liittyy päätöksentekoon?

- Sukupuoli- ja tasa-arvonäkökulma on hyvä pitää mukana kaikessa palveluiden järjestämisestä koskevassa päätöksenteossa: tavoitteiden asettelussa, budjetoinnissa ja näiden seurannassa.
- Erityisesti lautakunnilla on hyvä mahdollisuus vahvistaa tasa-arvoa palveluissa, sillä ne käsittelevät kuntalaisten arkea lähellä olevia palveluita ja niiden järjestämistä.

Sukupuolivaikutusten arviointi on hyvä keino vahvistaa tasa-arvonäkökulmaa palveluissa. Siitä kerrotaan lisää luvussa 7.

- Päättäjän näkökulmasta palveluiden tasa-arvo liittyy erityisesti niitä koskevien päätösten tietopohjaan. On tärkeää, että palveluiden käyttäjistä ja potentiaalisista käyttäjistä on saatavilla tietoa myös sukupuolen mukaan.
- Tietoa naisten ja miesten palveluiden käytöstä saa esimerkiksi käyttäjätilastoista, kuntalaiskyselyistä ja muista selvityksistä. Jos kerättävissä tiedoissa ei ole sukupuolta valmiiksi mukana, sen saa yleensä helposti lisättyä kyselyiden ja raporttien taustamuuttujaksi.

Kuntien palveluissa voidaan purkaa sukupuolten segregaatiota

Sukupuolten segregaatiolla tarkoitetaan esimerkiksi koulutusalojen ja ammattien eriytymistä naisten ja miesten aloihin. Segregaatiolla on vaikutuksia muun muassa sukupuolten välisiin palkkaeroihin ja käsityksiin naisille ja miehille sopivista toiminnoista ja ominaisuuksista. Segregaatiota purkamalla voidaan vahvistaa sukupuolten välistä tasa-arvoa. Kuntien palveluissa, kuten päiväkodeissa, kouluissa, nuorisotoiminnassa ja harrastuksissa voidaan vähentää segregaatiota kannustamalla tyttöjä, poikia, naisia ja miehiä myös sellaisille aloille ja toimintaan, joissa on tyypillisesti enemmän toisen sukupuolen edustajia.

ESIMERKKI:

Tasa-arvonäkökulma lumen aurauksessa

Naiset kävelevät, pyöräilevät ja käyttävät julkista liikennettä miehiä enemmän. Karlskogan kaupungissa Ruotsissa tarkasteltiin lumen aurauksen järjestämistä ja huomattiin, että kuorma-autojen käyttämät ja miesvaltaisille työpaikoille johtavat suuremmat tiet aurataan ensin, ja kävely- ja pyörätiet viimeiseksi. Tällä oli vaikutuksia myös kunnan talouteen: kevyen liikenteen käyttäjät, joista suurin osa on naisia, joutuivat autoilijoita kolme kertaa useammin liukkaudesta johtuviin onnettomuuksiin. Loukkaantumisten hoito tuli neljä kertaa kalliimmaksi kuin auraaminen.

Aurausjärjestystä päädyttiinkin muuttamaan: ensin aurataan kevyen liikenteen väylät erityisesti päiväkotien alueilta, sillä vanhempien on päästävä niihin jo ennen työpaikoille siirtymistä. Seuraavana ovat vuorossa suurille naisvaltaisille kunnan työpaikoille, kuten sairaaloille johtavat kevyen liikenteen väylät, sitten kevyen liikenteen väylät kouluihin ja viimeisenä suuremmat tiet. Järjestely ei vaatinut ylimääräisiä taloudellisia resursseja ja teki kunnasta helppokulkuisemman kaikille asukkaille. Samalla kevyen liikenteen onnettomuuksista johtuvat kustannukset pienenevät.

Kysymyksiä päättäjälle:

- Kerätäänkö kunnassasi palveluiden käyttäjistä tietoa sukupuolen mukaan?
- Tarjoaako kuntasi tasapuolisesti harrastusmahdollisuuksia, aikoja ja tiloja eri-ikäisille miehille ja naisille, tytöille ja pojille?
- Otetaanko nuorisotoiminnassa riittävästi huomioon sekä poikien että tyttöjen kiinnostuksen kohteita?
- Onko kaavoituksessa, liikennesuunnittelussa ja esimerkiksi katuvalaistuksessa otettu huomioon niiden vaikutuksia kuntalaisten turvallisuuteen ja tasa-arvoon?
- Onko naisten ja miesten mahdollisesti erilaisia tarpeita, terveysriskejä ja elämäntilanteita otettu huomioon kuntasi terveydenhuollossa ja sosiaalipalveluissa?
- Onko kunnassasi kattava ja laadukas lasten päivähoito?

---

7 Sukupuolivaikutusten arviointi eli suvaus

Sukupuolivaikutusten arviointi eli suvaus tarkoittaa päätösten ja toimenpiteiden arvioimista ennakkoon siltä kannalta, millaisia vaikutuksia niillä voi olla naisiin, miehiin, tyttöihin ja poikiin.

Sukupuolivaikutusten arviointi perustuu siihen, että naisten ja miesten välillä voi olla eroja esimerkiksi työelämässä, koulutuksessa, terveydessä, vapaa-ajan viettämisessä ja työn ja perheen yhteensovittamisessa, ja nämä erot heijastuvat kunnan palveluiden tarpeeseen ja käyttöön. Suvauksessa näitä eroja tunnistetaan ja otetaan huomioon suunnittelussa ja päätöksenteossa.

Suvaus on sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen menetelmä. Valtavirtaistaminen tarkoittaa, että sukupuolinäkökulma otetaan huomioon kaikessa päätöksenteossa, palveluissa ja toiminnassa.

Miksi päätösten suvausta tarvitaan?

- Suvaus parantaa päätöksenteon avoimuutta ja läpinäkyvyyttä.
- Se tuo erilaisten päätösvaihtoehtojen vaikutukset selkeästi esille, jolloin päättäjien on mahdollista punnita päätöksensä seurauksia kuntalaisiin, eli naisiin ja miehiin, tyttöihin ja poikiin.
- Suvaus parantaa palveluiden laatua, tehokkuutta ja kuntalaislähtöisyyttä tuomalla päätöksenteon pohjaksi lisää tietoa kuntalaisista ja heidän tarpeistaan.

Mikä on päättäjän rooli suvauksessa?

Sukupuolivaikutusten arvioiminen on valmistelijan tehtävä. Päättäjän tehtävänä puolestaan on huolehtia, että päätettäväksi tulevien asioiden sukupuolivaikutukset on arvioitu ja tuotu esiin päätösesityksissä. Pääsääntönä voidaan pitää sitä, että jos päätös koskee ihmisiä, sillä voi olla sukupuolivaikutuksia.

Jos suvaus on jätetty tekemättä, päätösesityksessä pitäisi olla perustelut, miksi arviointi ei ole ollut tarpeellinen.

Suvaus on tärkeä osa kaikkea ennakoivaa vaikutusten arviointia

Nuoret, aikuiset, lapset, maahanmuuttajat, erilaisilla alueilla asuvat, työssäkäyvät, työttömät ja eritaustaiset kuntalaiset ovat myös naisia, miehiä, tyttöjä ja poikia. Sukupuoli on mukana kaikissa erilaisissa kuntalaisryhmissä, ja sen vuoksi sukupuolivaikutusten arviointi on tärkeää kytkeä osaksi kaikkea ennakoivaa vaikutusten arviointia.

Milloin suvausta tarvitaan?

Suvausta käytetään erityisesti toiminnan suunnittelussa ja päätöksenteon valmistelussa sekä palveluiden kehittämisessä.

Sukupuolivaikutusten arviointi lisää tasa-arvoa ja kuntalaisten hyvinvointia.

Pääsääntöisesti suvaus on tarpeen aina lautakuntien, kaupunginhallituksen ja valtuuston päätöksissä, kun päätös koskee ihmisiä.

Käytännössä kunnan päättäjien on linjattava, minkä tasoisissa asioissa sukupuolivaikutusten arviointi on vähintään tehtävä.

Miten suvaus tehdään?

Suvaus on osa laadukasta valmistelutyötä. Se on normaali osa viranhaltijan tehtäviä, ei erillinen tai ulkopuolisen suorittama lisätyö. Suvauksen pohjana on viranhaltijan ammattitaito ja eri asiantuntijoiden yhteistyö. Kunnan päätösten valmistelussa suvaus etenee seuraavasti:

1. Suvauksen tarpeen selvittäminen

- Onko päätöksellä vaikutuksia ihmisiin tai kuntalaisten arkeen? Jos on, suvaus on tarpeen.

2. Naisten ja miesten välisten mahdollisten erojen selvittäminen

- Mitkä ovat naisten ja miesten väliset erot asiassa, jota päätös koskee?
- Mikä on naisten ja miesten osuus palvelun käyttäjissä ja eri käyttäjäryhmissä?
- Onko naisten ja miesten välillä eroja palvelutarpeissa?
- Onko naisten ja miesten mielipiteitä kyseiseen asiaan liittyen selvitetty?
- Miten raha, tila ja aika jakautuvat naisten ja miesten välillä kyseisessä asiassa?
- Onko asiaa koskevaa muuta tietoa saatavilla sukupuolen mukaan eriteltynä?

3. Sukupuolivaikutusten arviointi

- Millaisia vaikutuksia päätöksellä voi olla naisiin ja miehiin ja tasa-arvon toteutumiseen edellä selvitettyjen tietojen valossa?

- Miten vaikutuksia pitäisi ottaa huomioon päätösesityksessä?
- Pitäisikö päätökseen kirjata erikseen miehiä, naisia tai tasa-arvoa koskevia tavoitteita?

TIESITKÖ?

Suvaus on tärkeä osa toiminnan ja talouden suunnittelua. Sukupuolivaikutuksia on hyvä arvioida jo talousarvion tavoitteiden suunnitteluvaiheessa, sillä talousarviolla on tärkeitä vaikutuksia kuntalaisten arkeen. Talousarvion tavoitteita voi suvata myös jälkikäteen. Kuntalaisten tasa-arvon kannalta on tärkeää arvioida, miten resurssit jakautuvat miesten, naisten, tyttöjen ja poikien kesken.

ESIMERKKI: Palveluliikenteen suvaus Salossa

Salossa palveluliikenteen suvaus lisäsi tietoa palveluliikenteen käyttäjistä sekä heidän kokemuksistaan. Suvauksesta saatiin vahvistusta ennako-oletukselle, että palveluliikenne auttaa erityisesti ikääntyneiden naisten liikkumista. Palveluliikenne tukee ikääntyneiden naisten pääsyä palveluihin ja lisää sosiaalista kanssakäymistä. Suvaus tuotti kehittämisideoita esimerkiksi palveluliikenteen tiedotukseen, sillä suvauksen taustatietojen keräämisen yhteydessä kävi ilmi, ettei tieto palveluliikenteestä ollut tavoittanut miehiä yhtä hyvin kuin naisia.

Sukupuolivaikutusten arviointi tuo lisää tietoa päätöksenteon pohjaksi.

Suvaus perustuu tietoon

Suvauksen pohjaksi tarvitaan tietoa naisten ja miesten palvelutarpeista sekä nykyisistä palveluiden käyttäjistä sukupuolen mukaan.

Tietoa saa muun muassa

- tilastoista
- kuntalaiskyselyistä
- kuntalaisten ja sidosryhmien kuulemisista
- sähköisen hyvinvointikertomuksen taustatilastoista
- erilaisista selvityksistä ja tutkimuksista.

Kunnissa kerätään jo nykyisin paljon tietoa, eikä sukupuolivaikutusten arviointi välttämättä tarkoita suuria ponnistuksia uuden tiedon tuottamiseksi. Usein riittää, että valmiisiin asiakas- ja kuntalaiskyselyihin lisätään myös kysymys sukupuolesta, ja että palveluiden kävijä- ja käyttäjätietoja kerätään sukupuolen mukaan. Tärkeää on, että tietoja myös käytetään palveluiden kehittämisessä.

Sukupuolivaikutusten arviointi on osa kuntalaisvaikutusten arviointia.

Lisätietoa: Vaikutusten ennakoarviointi kunnallisessa päätöksenteossa. Salme Sundquist ja Leena Oulasvirta (toim.). Suomen Kuntaliitto 2011. Pdf-julkaisu ladattavissa Kuntaliiton verkkokaupasta www.kunnat.net/kirjakauppa.

ESIMERKKI: Lastenneuvolan suvaus Vantaalla

Lastenneuvolassa toteutetun suvauksen myötä varhaisen tuen ja neuvonnan Vastaamo-palvelun palvelusetelikäytäntöä muutettiin. Aiemmin vanhemmat saivat itse päättää palvelusetelien käytöstä, ja niitä käytti useimmiten äiti. Muutoksen jälkeen molemmille vanhemmille osoitettiin oma palveluseteli, millä haluttiin vahvistaa isien osallistumista neuvontapalvelun käyttöön.

ESIMERKKI: Päihdepalvelujen ja ennaltaehkäisevän terveydenhuollon suvaus Vantaalla

Vantaalla tarkasteltiin sosiaali- ja terveystoimen tunnuslukuja sukupuolinäkökulmasta ja huomattiin, että alkoholiongelmaiset naiset eivät hakeudu katkaisuhuoltoon yhtä helposti kuin miehet. Havainnon pohjalta kehitettiin kotona tapahtuva katkaisuhuolto, joka on tavoitannut entistä paremmin erityisesti naisia ja ikääntyneitä, mutta samalla myös miehiä. Sukupuolten välillä olevien erojen tunnistaminen johti myös miesten ennaltaehkäisevän terveydenhuollon Mies 40 -hankkeen käynnistämiseen.

Kysymyksiä päättäjälle:

- Ovatko kuntalaisia koskevat tiedot saatavilla myös sukupuolen mukaan?
  - Onko kuntalaiskyselyissä mukana sukupuoli yhtenä taustamuuttujana?
  - Onko kunnassasi arvioitu päätösten sukupuolivaikutuksia?
  - Onko kunnassasi arvioitu talousarvion sukupuolivaikutuksia?
  - Onko kunnassasi järjestetty koulutusta sukupuolivaikutusten arvioinnista?
-

8 Turvallisuus ja väkivallan ehkäisy

Asukkaiden kokemus turvallisuus on tärkeää kuntalaisten hyvinvoinnin kannalta. Kuntalaisten turvallisuuteen ja turvallisuuden tunteeseen vaikuttavat monet asiat:

- asuinalueiden, keskustojen ja julkisten tilojen viihtyisyys ja koettu turvallisuus
- yhdyskuntarakenne ja rakentaminen
- eriarvoistuminen ja syrjäytyminen
- julkinen liikenne ja liikenneturvallisuus
- sosiaalinen turvallisuus
- työpaikkojen turvallisuus
- rikosten ja väkivallan ennaltaehkäisy.

Eri-ikäisten naisten ja miesten kokemukset väkivallasta ovat erilaisia. Myös turvallisuuden tunteessa on eroja. Miehet joutuvat väkivallan kohteeksi useammin kodin ulkopuolella ja naiset lähipiirissään. Väkivallan tekijät ovat useammin miehiä. Henkeen ja terveyteen kohdistuneissa rikoksissa syyllisiksi epäillyistä 16 % oli naisia ja 84 % miehiä vuonna 2010 (Tilastokeskus 2011).

Ilta-aikaan on olemassa miesten ja naisten kaupunki, nuorempien ja vanhempien ihmisten kaupunki. Viikonloppuisin Helsingin keskusta näyttäytyy miehille ja naisille sangen erilaisena. Enemmistö miehistä, lähes 70 % liikkuu Helsingin yöelämässä turvallisesti mielin, mutta naisista vain 45 %. (Helsingin turvallisuuskysely 2009).

Helsingissä tehdyn turvallisuuskyselyn mukaan miehet ja naiset joutuvat yhtä usein väkivallan tai väkivallan uhan kohteeksi (17 % kaupunkilaisista vuonna 2009). Eniten väkivaltaa tai sen uhkaa kokivat alle 25-vuotiaat nuoret naiset ja miehet. Suurin ero naisten kokemuksissa miehiin verrattuna johtuu seksuaalisen väkivallan ja ahdistelun yleisyydestä. Väkivallan uhka rajoittaa enemmän nuorten ja iäkkäiden naisten liikkumista kuin miesten.

Sukupuolinäkökulma turvallisuuden edistämisessä, olipa sitten kyseessä kaupunkirakentaminen, joukkoliikenteen palvelut, hyvinvointipalvelut tai opetus, lisää kaikkien turvallisuutta.

TIESITKÖ?

Parisuhdeväkivallan kohteena on useimmiten nainen. Väkivallan äärimmäisenä tekona Suomessa kuolee vuosittain noin 20 naista kumppaninsa tekemän väkivallan uhrina.

Vuosina 2002–2007 surmatuista naisista 64 %:n kohdalla tekijänä oli nykyinen tai entinen kumppani.

Myös miehet joutuvat lähi- ja parisuhdeväkivallan kohteeksi. Vuosina 2002–2007 surmatuista miehistä 6 %:n kohdalla tekijänä oli nykyinen tai entinen kumppani.

Kunnat naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan ehkäisemisessä

Naisiin kohdistuva ja lähisuhdeväkivalta ovat vakavia ihmisoikeusloukkauksia ja estävät sukupuolten tasa-arvon toteutumisen. Lähisuhdeväkivallan ja seksuaalisen väkivallan uhrin ovat useimmiten naisia.

Kunnat ovat keskeisessä asemassa naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan ehkäisemisessä ja torjumisessa.

Työtä tehdään yhdessä muiden viranomaisten ja järjestöjen kanssa. Ehkäisytyössä tarvitaan pitkäjänteisyyttä, eri toimijoiden koordinoitua ja palvelujen varmistamista uhreille ja tekijöille. Naisiin kohdistuva lähisuhdeväkivalta ja seksuaalinen väkivalta ovat tyypillisesti piiloon jäävää rikollisuutta, ja vain noin kymmenesosa kaikista tapauksista ilmoitetaan poliisille. Siksi on tärkeää kiinnittää asiaan huomiota kunnan peruspalveluissa ja tarjota uhreille heidän tarvitsemiaan erityispalveluita, kuten matalan kynnyksen palveluita ja turvakoteja.

Sukupuoleen perustuvan väkivallan ehkäisy kuuluu kunnalle myös laajemmin. Tiedon välittäminen ja aikuisten, lasten ja nuorten asenteisiin vaikuttaminen kunnan eri palveluissa ovat tärkeitä. Sukupuolten tasa-arvon arvostaminen ja erilaisuuden hyväksyminen ovat kestävä pohja väkivallan pitkän tähtäimen ehkäisyssä.

Väkivallan ehkäisyssä tulee ottaa huomioon myös kuntien henkilöstön turvallisuus ja hyvinvointi. Kuntien henkilöstöstä noin 80 % on naisia. Naisten kokema väkivalta työpaikoilla on lisääntynyt viime vuosina.

ESIMERKKI: Turvalliset yöbussit

Kalmarin kunnassa tehdyn turvallisuustutkimuksen yhteydessä kävi ilmi, että naiset eivät uskalla käyttää yöbussia, koska pelkäävät joutuvansa väkivallan kohteeksi matkalla pysäkiltä kotiin. Tämän vuoksi bussin pysähtymistä muutettiin niin, että yksin matkustavat, niin naiset kuin miehetkin, voivat pyytää kuljettajaa pysähtymään myös pysäkkien välillä. Matkustaja voi poistua etuovesta, jolloin kuljettaja voi varmistua, ettei kukaan muu poistu kyydistä samanaikaisesti. Näin yöbussista tuli turvallisempia sekä naisille että miehille.

ESIMERKKI: Turvallisuus Tampereen Muotialan kaupunginosan suunnittelussa

- Muotialassa selvitettiin asukkaiden kokemaa turvallisuuden tunnetta ja otettiin huomioon, että koetun turvattomuuden tunne on tärkeä, sillä viime kädessä se säätelee käyttäytymistä
- Suunnitteluun otettiin mukaan rikollisuutta ennaltaehkäisevät ja koettua turvallisuuden tunnetta vahvistavat rakennetun ympäristön piirteet
- Suunnittelussa vahvistettiin oman alueen ja tilan tunnistamista ja siihen samaistumista
- Alueelle suunniteltiin luonnollinen valvonta: muun muassa ikkunoiden, kevyen liikenteen väylien ja sisäänkäyntien sijoittaminen, näkyvyys ja valaistus
- Samoin suunniteltiin tekninen valvonta
- Kaupunginosassa vahvistettiin yhteisöllisyyttä, julkisten tilojen vilkasta käyttöä ja houkuttelevuutta

Väkivallan ehkäisyä ohjaavat hallitusohjelma ja erilaiset sitoumukset valtakunnallisesti ja paikallisesti.

- Kuntaliitto on yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa antanut kunnille suositukset lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisylle (Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn suositukset - Tunnista, turvaa ja toimi - Sosiaali- ja terveystoimelle paikallisen ja alueellisen toiminnan ohjaamiseen ja johtamiseen. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2008:9)
- Suomi on allekirjoittanut Euroopan neuvoston sitovan sopimuksen naisiin kohdistuvan ja perheväkivallan

torjumisesta. Sopimus ratifioidaan osaksi Suomen lainsäädäntöä tällä hallituskaudella.

- Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisy on hallituksen tasa-arvo-ohjelman yksi painopiste. Kansallinen Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisohjelma (2010–2015) tukee kuntien työtä.
- Eurooppalaisen naisten ja miesten välisen tasa-arvon peruskirjan 22 artiklassa kunta sitoutuu sukupuoleen perustuvan väkivallan ehkäisyyn.

Kysymyksiä päätäjälle:

- Onko naisten, miesten, tyttöjen ja poikien turvallisuus otettu huomioon kuntasi turvallisuusohjelmassa?
  - Mitä kunnassasi on tehty naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseksi?
  - Kuka kunnassasi vastaa lähisuhdeväkivallan ehkäisytöiden koordinoimisesta?
  - Onko kunnassasi järjestetty riittävästi palveluita väkivallan uhreille?
  - Saatko tietoa kuntasi tai alueesi naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä?
  - Otetaanko kuntalaisten turvallisuus huomioon kuntasi yhdyskuntasuunnittelussa ja rakentamisessa?
  - Onko kuntasi joukkoliikenne yhtä turvallista nuorille ja iäkkäille naisille ja miehille?
  - Osallistuvatko eri-ikäiset ja erilaisia kuntalaisryhmiä edustavat miehet ja naiset kuntasi järjestämiin turvallisuuskävelyihin?
  - Vaikutetaanko kuntasi viestinnällä, opetuksessa ja koulutuksessa sukupuoleen perustuvan väkivallan vähentämiseen?
-

---

9 Käsitteet tutuiksi

Eurooppalainen peruskirja naisten ja miesten välistä tasa-arvosta paikallishallinnossa

Vapaaehtoinen sitoumus tasa-arvon toteuttamiseksi kunnassa. Peruskirja on laadittu Euroopan kuntajärjestöjen yhteistyönä, ja Kuntaliitto on suosittelut kunnille ja maakunnille sen hyväksymistä.

Henkilöstöpoliittinen tasa-arvo

Naisten ja miesten välinen tasa-arvo kunnan henkilöstöpolitiikassa, kuten rekrytoinnissa, palkkauksessa ja henkilöstörakenteessa, työn ja perheen yhteensovittamisessa.

Henkilöstöpoliittinen tasa-arvosuunnitelma

Kunnan henkilöstöä koskeva tasa-arvosuunnitelma. Tasa-arvolaki (609/1986) edellyttää kunnalta työnantajana henkilöstöpoliittista tasa-arvosuunnitelmaa.

Moniperusteinen syrjintä

Syrjinnän kohteeksi joutuminen samanaikaisesti usean eri syyn vuoksi. Esimerkiksi sukupuoleen ja ikään, seksuaaliseen suuntautumiseen tai kansallisen alkuperään liittyvä syrjintä.

Seksuaalivähemmistö

Seksuaalivähemmistöjä ovat lesbot, homot ja biseksuaalit. Seksuaalivähemmistöjen syrjintäkiellosta on säädetty yhdenvertaisuuslaissa (21/2004).

Sukupuoleen perustuva väkivalta

Kansainvälisten sopimusten mukaisesti sukupuoleen perustuva väkivalta kattaa muun muassa henkisen, fyysisen ja seksuaalisen väkivallan niin julkisessa elämässä kuin myös yksityiselämän piirissä.

Sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen

Sukupuolten välisen tasa-arvon näkökulman sisällyttäminen kaikkeen päätöksentekoon, palveluihin ja toimintaan.

Sukupuolivaikutusten arviointi eli suvaus

Päätösten ja toimenpiteiden arvioimista ennakkoon siltä kannalta, millaisia vaikutuksia niillä voi olla naisiin, miehiin, tyttöihin ja poikiin sekä tasa-arvon toteutumiseen. Sukupuolivaikutusten arviointi on yksi sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen menetelmä.

Sukupuolivähemmistö

Ihmiset, jotka eivät koe olevansa selkeästi naisia tai miehiä. Esimerkiksi transsukupuoliset, transvestiitit, transgenderit ja intersukupuoliset. Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt sekoitetaan helposti keskenään, mutta sukupuoli-identiteetti ei kerro seksuaalisesta suuntautumisesta.

Sukupuolten välinen tasa-arvo

Naisten ja miesten yhtäläinen oikeus ja mahdollisuus osallistua yhteiskuntaan ja tehdä valintoja sukupuolesta riippumatta, sekä naisten ja miesten erityispiirteiden yhtäläinen arvostaminen. Sukupuolten välisestä tasa-arvosta on säädetty tasa-arvolaisissa (Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 609/1986), joka koskee myös kuntia.

Talousarvion sukupuolivaikutusten arviointi

Talousarvion tavoitteiden ja resurssien kohdentumisen tarkastelu naisten ja miesten sekä tasa-arvon toteutumisen kannalta.

Toiminnallinen tasa-arvo

Kunnan palveluiden, päätöksenteon ja muun toiminnan tasa-arvoisuus. Toiminnallinen tasa-arvo koskee erityisesti kuntalaisia erotuksena henkilöstöpoliittisesta tasa-arvosta, joka koskee kunnan työntekijöitä.

Toiminnallinen tasa-arvosuunnitelma

Kunnan palveluita, päätöksentekoa ja muuta toimintaa koskeva tasa-arvosuunnitelma.

Toiminnan ja talouden ohjaus

Kunnan toimintaa ja taloutta ohjataan vähintään kolmeksi vuodeksi laadittavalla taloussuunnitelmalla ja -arviolla. Taloussuunnitelman ensimmäinen vuosi on talousarviovuosi. Tavoiteasettelun ja budjetoiminnan pohjana ovat valtuuston hyväksymän strategiasuunnitelman lisäksi tehtäväkohtai-

set palvelusuunnitelmat, joissa esitetään miten kunnan palvelut tullaan eri toimialoilla tuottamaan.

Toimintaa ja taloutta suunnitellaan ja seurataan palveluja ja investointeja koskevien tavoitteiden, käyttötalouden, investointien, tuloslaskelman ja rahoituksen näkökulmista.

Yhdenvertaisuus

Yhdenvertaisuus riippumatta iästä, etnisestä tai kansallisesta alkuperästä, kansalaisuudesta, kielestä, uskonnosta, vakaumuksesta, mielipiteestä, terveydentilasta, vammaisuudesta, sukupuolisesta suuntautumisesta tai muusta henkilöön liittyvästä syystä. Yhdenvertaisuudesta ja syrjinnän kiellosta em. syiden perusteella on säädetty yhdenvertaisuuslaissa (21/2004).

Kuntaliitto tukee kuntien tasa-arvotyötä

Kuntaliitto tukee kuntien tasa-arvotyötä

- toimimalla kuntien edunvalvojana
- toteuttamalla yhteisiä kehittämishankkeita kuntien kanssa
- tuottamalla tilasto- ja tutkimustietoa sekä esimerkkejä tasa-arvon edistämisen käytännöistä Suomessa ja Euroopassa
- tarjoamalla kunnille tasa-arverekoston tiedon ja kokemuksen vaihtamiseksi

Kunnallinen työmarkkinalaitos vastaa kuntien työnantajan velvollisuuksiin liittyvästä tasa-arvopolitiikan edunvalvonnasta muun muassa samapalkkaisuusohjelmaan ja ammatillisen segregaaation purkuun liittyvissä asioissa. Kunnallinen työmarkkinalaitos seuraa myös kuntien henkilöstöpoliittista tasa-arvosuunnittelua.

Tasa-arvon edistämisen välineitä ja kokemuksia Euroopasta

Kuntaliitto on yhteistyössä eurooppalaisten ja pohjoismaisten kuntajärjestöjen kanssa ja mukana Euroopan kuntajärjestöjen kattojärjestön CEMR:n (Council for European Municipalities and Regions) tasa-arvokomitean toiminnassa.

Yhteinen, kaikille kunnille sopiva tasa-arvon edistämisen väline on Eurooppalainen peruskirja naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta paikallishallinnossa. Kuntaliitto koordinoi peruskirjaan liittyvää työtä Suomessa ja vie sitä käytäntöön yhdessä kuntien kanssa esimerkiksi TASE-tasa-arvoprojektissa (2010–2013).

CEMR:n Eurooppalaisen tasa-arvon peruskirjan osaamiskeskus the Observatory of the Charter on Equality of Women and Men in Local Life tarjoaa verkossa foorumin CEMR:n jäsenjärjestöjen, kuntien ja maakuntien tiedon ja kokemusten vaihtamiseen: <http://www.charter-equality.eu/>

Lisätietoja:

- Kuntaliiton tasa-arvo-verkkosivut: www.kunnat.net/tasa-arvo
- Kuntaliiton TASE-projektin verkkosivut: www.kunnat.net/tasa-arvo > TASE-projekti
- Kunnallinen työmarkkinalaitos: www.kuntatyonantajat.fi
- Euroopan kuntajärjestöjen kattojärjestön CEMR:n tasa-arvo-verkkosivut: www.ccre.org/ > Fields of activity > Equal opportunities
- Tasa-arvon peruskirjan osaamiskeskus / Observatory of the Charter on Equality of Women and Men in Local Life: <http://www.charter-equality.eu/>

Tunnetko jo Eurooppalaisen tasa-arvon peruskirjan?
Voit ladata sen ilmaiseksi Kuntaliiton verkkokaupasta
www.kunnat.net/kirjakauppa > Hae tuote > Tasa-arvon peruskirja

Päättäjän muistilista

Miten voin päättäjänä vahvistaa sukupuolten tasa-arvoa kunnassani?

- ✓ Varmistamalla, että tasa-arvo on luonteva osa johtamista ja toimintaa, ei erillinen asia
- ✓ Ottamalla tasa-arvonäkökulman mukaan strategian ja talousarvion valmisteluun
- ✓ Esittämällä, että kuntani hyväksyy Eurooppalaisen tasa-arvon peruskirjan
- ✓ Varmistamalla, että kunnassa laaditaan toiminnallinen tasa-arvosuunnitelma, joka koskee palveluiden ja päätöksenteon tasa-arvoa
- ✓ Varmistamalla, että kunnassa on lakisääteinen henkilöstöä koskeva tasa-arvosuunnitelma
- ✓ Seuraamalla suunnitelmissa asetettujen tasa-arvotavoitteiden toteutumista
- ✓ Varmistamalla, että tasa-arvon edistämisen resursseista ja vastuista on huolehdittu
- ✓ Huolehtimalla, että kuntalaisia koskevat tiedot kerätään aina myös sukupuolen mukaan
- ✓ Varmistamalla, että ainakin tärkeimpien päätösten sukupuolivaikutukset on arvioitu etukäteen
- ✓ Varmistamalla, että kuntani vaikuttaa aktiivisesti kuntalaisten turvallisuuteen ja sukupuoleen perustuvan väkivallan ehkäisyyn
- ✓ Vaikuttamalla siihen, että kuntani sitoutuu julkisesti naisten ja miesten tasa-arvon edistämiseen
- ✓ Muistamalla, että naisten ja miesten tasapainoinen edustus ja osallistuminen päätöksentekoon on toimivan kuntademokratian edellytys
- ✓ Muistamalla, että tasa-arvon edistäminen on sekä naisten että miesten asia, ja että se lisää kaikkien kuntalaisten hyvinvointia

.....

Suomen Kuntaliitto
Toinen linja 14, 00530 Helsinki
Puh. 09 7711, faksi 09 771 2291
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi
www.kunnat.net

Helsinki 2013